

# KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díjak:</i>		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- keztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz- tári, — az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egészévre — — — — —	8 kor.	—	
Félévre — — — — —	4 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	
Negyedévre — — — — —	2 "		



Kossuth születésének

100. fordulóján.

**E**bredjetek tel alvó szellemek,  
Szólaljatok meg újra hős regék,  
Köszöntse hymnus a nagy ősököt,  
Kik szép hazánkat véren megvették!  
S Te hősök-hőse, a kinek nevét  
Imádvá tudjuk csak kimondani,  
Fogadd, ha bármi gyöngye hangokon  
E nap Te rólad készíttet dallani!

De hol kel a szó? Bérci orgonák  
Ünneplik őt, ha zúdul a vibar  
S nevét fölénk, a csillagok közé  
Villámbetűkkel írja égi kar.  
Az agg felőle álmot álmodok,  
Felőle zengünk, ha mul a tavasz  
S kibén a honti jobb jövőt remél:  
A szent szabadság hőse, *Kossuth* az.

A népek olykor forni kezdenek,  
Hullámra-hullám, tengeráradat,  
A vész kiált, mint a sirálmadár  
S a harci vágy minden szívet ragad.  
Vagyon, szabadság, ősi büszkeség,  
Az élet vesztve s a hon felzokog:  
Siessetek, a gyilkot im fenik  
Hazátok ellen a bős zsarnokok!

A lét batárán, tűz között valánk  
És: lenni vagy nem lenni? kérdehetők;  
Fölöttünk az ég villámterhesen,  
Lent búval telve völgyek és tetők.  
S ki felkiált, hogy elcsitul a vész  
S egy percre némul a nagy zűrzavar,  
Életre keltő hármás könyvivel,  
Vezérnek áll a legnagyobb magyar.

S az eszme dül, az élet árja forr,  
Erő feszíti a vén csoutokat,  
S az ifju hagyva báb játékeit  
A vérmezőn halált, hogy osztogat?  
S midőn oláh, rác, szerb, horvát hadak  
Önnön honukra karddal állanak,  
*Kossuth* szavára felkel a magyar  
S elő teremnek élő várfalak.

A szó hatalma új csodát művel:  
A hon veszélybe, fegyvert adjatok!  
S a pesti gyűlés, mint egy ember áll:  
Mindent adok, a mit csak adhatok!  
S e pillanatra századot tevénk  
A honti nagyság s ősök nyomdokán  
És ugy hívök, hogy minden vész megáll  
Az égbenyúló hármás bérc fokán. . . .

De miut az örvény, szirtbe ltköző,  
Tajtékozóbb, ha mérge céltalan,  
Csapásainkra gyilkos ellenünk  
Nagyobb erőt hoz unos untalan.  
S a szó eláll, csak ágyu menydörög,  
Szeben, Kápolna, Issaszeg körül  
S a merre látsz, az iratos mezőn,  
Ijesztő rém: a zord halál terület. . . .

Hiába miuden! A kozák hadak  
Elöntik vérrel irott téreink  
S Világosra az elhaló nap is  
Sötét egünkről vérszemmél tekint.  
S ki lángeszénél lángolóbb szavával  
Mint egy titán állott a vész között,  
Maroknyi port ragadva vigaszul  
Vesztett honából sirva költözött.

S mint a nemes vad, hordozá buját  
A nagy világon messze, szerteszét,  
S a nagy világ zokogva haligatá,  
Ha a szabadság vesztiről beszélt.  
Büvös szavában egy nép lelke sirt,  
Pillantatában elfojtott tüzek,  
Siralmaikat buszt hangoztaták  
A mérhetetlen föld s a nagy vizek. . . .

A róza hull, ha mulik a tavasz,  
Minden tavaszra egy-egy kis remény;  
Minden reményre enyhül a kebel  
S elcsendesül sok fájó érzemény.  
És haiva hont nyer a nagy hontalan  
S a nemzet viraszt csendes álminal  
S tanul remélni s tán feledni is  
Meg most is égő szíve lánginal.

Bálint György.

## A székelység bajai.\*)

A gyergyói róm. kath. esperes-kerület papsága ez év tavaszán Toplicán tartott rendes tavaszi gyűlésében elhatározta, hogy — mint a Székelyföld egyik legnépesebb részének vallás-erkölcsi vezetője, örömeinek, bujának részese — tevékenileg is részt akar venni azon üdvös, mentő munkában, melynek zászlóját a mélyen tisztelt Kongresszus szervezői, hazafias vezetői háttára méltóan kitűzték a székely nép kulturális előrehaladásának, anyagi és erkölcsi boldogulásának szent céljából.

Elhatároztuk, hogy mi is — kik székelyek vagyunk, kik néplinkkel együtt érzünk és élünk s kik azért közvetlen tanúi vagyunk e nép életének, küzdelmeinek, szenvedéseinek és veszélyeinek azok minden fázisában — ez igen tisztelt Kongresszus elé tárjuk, úgy amint látjuk, tapasztaljuk és érezzük, a székelység anyagi és erkölcsi hanyatlásának okait, boldogulásának akadályait; másfelől ajánlatba hozzuk azon mentőeszközöket, szükséges óvintézkedéseket és orvosló szereket, melyek előttünk a székely nép bajainak megszüntetésére, sebeinek gyógyítására, romlásának, elzüllesztésének megakadályozására a legjobbaknak és a legszükségesebbeknek mutatkoznak.

Ezekre vonatkozó előadásunkat három csoportra osztva, szólanı fogunk:

1. a székely nép anyagi-, 2. népoktatási-, 3. vallás-erkölcsi bajairól, hanyatlásainak okairól s végül ajánlatba hozzuk az ezekre szükséges mentőeszközöket.

I.

Mi okozta és okozza a székelység anyagi hanyatlását, elszegényedését, pusztulását?

Mindnyájan tudjuk, hogy a székely népnek a múltban, mint határörvidéki, nemzeti őrségnek, különféle előjogai és kiváltságai voltak e bérces hazában, mely előjogok és kiváltságok elsősorban arra szolgáltak, hogy e szabadnak született nemes népfajt fenntartsák a keleti határ-ézelezen s megerősítsék mint édes hazánk védőbástyáját. Mint nemzeti előőrség élt századokon át katonai rend- és fegyelemben. Birtokai, földi mentek voltak minden királyi és kincstári jogoktól. Megvolt a külön örökösödési joga és törvénye, mely szerint a székely ember ősi örökségét idegennek büntetés terhe alatt el nem adhatta. Erdőit, legelőit közösen használta, melyeket megterhelni, eldegeníteni nem volt szabad. Megvolt

a székely népnek pálinkafőzési és sörgyártási joga, mely anyagi jólétén állandóan segítette, mert terményeit saját javára, terheinek, hordozására könnyebbitésére azonnal értékesíthette, vagyis csekély igényeit kielégíthette s ezáltal magát az eladósodástól, uszortól, és a korcsmai kicsapongásoktól megmentette. Szóval előjogai, kiváltságai folytán megvolt mindaz, ami e hegyes-völgyes hazában jólétét biztosította; az anyagiabban hiányt nem szenvedett. Ezért szeretettel ragaszkodott kies hazájához, idegenbe nem kívánkozott, mert itthon rendezett viszonyai között szorgalmas munkásságával feltalálta megelégedést, boldogságát.

Mindezen és hasonló kiváltságai már régen megszűntek, de ezekért kárpottalul semmit sem nyert a székelység. A családok ősi birtokait ma fiuk és leányok egyenlően öröklék; a leányok birtokrésztiket idegen családokba viszik, melyek gyakran nem is székelyek. Ma az apa vagy anya szabadon eladhatja, elvesztegetheti ősi birtokát s gyermekei földönfutóká lehetnek, mert törvényes ortalomban nem részesülnek.

A jelen viszonyok között a székely nép terményeit nem tudja értékesíteni; otthon fel nem dolgozhatja, mert régi jogát erre vonatkozólag elvesztette; a piacon pedig potom áron kell elvesztegetnie, mert közlekedési hiányok miatt nincs kereset. Kis ltsjét elveszítve, ezzel bedugult megélhetésének egyik forrása s e miatt arra lett kényszerítve, hogy drága pénzen koresmákból vegye a rozsi italokat, melyek testét enerválják, lelkét, erkölcsét megölik.

Országos törvényeink a Székelyföldre is elrendelték az általános arányosítást és tagosítást, melyeknek folyamatban levő erőszakos és drága keresztülvitele a székelység megölője lesz. Mit látunk, mit tapasztalunk máris az olyan községekben, amelyeknél a székely viszonyok közé semmiképp nem alkalmazható arányosítás keresztülvitetett? Azt, hogy a kisbirtokos-osztály megfosztatik a közös legelőktől, fahasználati jogától, mert a legnagyobb s legtöbb esetben külbirtokosok a legjobb részeket magukhoz ragadva, a megszorult szegény emberek csekély arányrészeit legelősből árban összeszedve, a kisbirtokosokat és revértentlül mindenből kiszorítják. Így jön létre aztán az a szomorú valóság, hogy a kisebb székely birtokosoknak a közből semmijök sem marad; nincs ahol egy kis állatjukat legeltethessék; nincs ahonnan a szükséges tűzifát beszerezhessek. Minden közös vagyonból kitorgetták; se birtoka, sem kereseti forrása többé, de van adója, van adóssága, a melyek folyton növekednek mindaddig, míg fizetésre és életre képtelenné lesz, mert utolsó pénzét is elárverezték adóba és adósságba, s ő családijával mehet idegenbe: földönfutóvá lett.

Ezekhez járult még a községek italmérsi jogainak országos kártalanítása. Az állam a legalsóbb megváltási áron magához ragadta az italmérsi jogot, amíttal pénzviszonyain nagyot segített ugyan, de a községeket érzékenyen megkárosította. A székely községek legnagyobb részét e jogvesztésből tartották fenn iskoláikat, fizették tanítóikat és sok helyen az egyházi személyeket is. Ma e kiadások szintelen fokozódnak: de a községi pénztárak az előbbi közös jogvesztésből tartották fenn, 100–150%-os pótdadót kell hordoznia a lakosságnak, hogy iskoláit, templomait némiképp fenntarthassa, tanítóit fizethesse. Mindezek a különböző állami adókkal együtt már elviselhetlen teherként nehezdedek a szegény székely nép vállaira.

Igy van az ősi s elavult képesséssel. Mig az állam például a szász betelepültek javára az ugynevezett dézsmakárpottalás által bőven megváltotta és biztosította ezek egyházi és iskolai kiadásait s dologi és személyi terheinek hordozását megkönnyítette; addig a székelységen e tekintetben nem segített semmit. Ma is neki kell fenntartania egyházát, iskoláit földjének azon silány terményeiből, melyek az utóbbi időkben még arra sem elegendők, hogy az éhezéstől megmentsék a székely népet. S amikor mindenféle adónemmel a nép csekély keresete és jövedelme meg van támadva, akkor igen keservesen esik még az egyházi adó hordozása is; de még hagyján, ha igazságos kulcs szerint volna kivetve, ha

\*) A gyergyói róm. kath. papság memoranduma a székely kongresszusához.

mindenki jövedelme aránya szerint hordozná e gyűlölt terhet! Azonban még mindig a Mitrovszky-féle kepeztörvény az irányadó, amely pedig a mostani viszonyok közé nem illik. Mikép is lehet az igazsággal összeegyeztetni azt, hogy az a szegény ember is, kinek 12 kalongya gabonájánál több nem terem, annyi kepebért fizessen évenként, mint az, akinek 2—300 kalongya gabonája van? Ezen legigazságatlanabb terhet a székely nép hordozza: azért ez lesz vallásos életének biztos megőelője, papjaink szüntelen tartó kínzása és felfogatása, megsemmisítése azon jó és bizalmas viszonyoknak, melynek a bivek és papjaik között rendíthetetlenül fenn kellene állania.

Régi jogaink elvesztése s a folyton növekedő terhek hordozása folytán nem csoda, ha a székely nép már nem tud e hazában megélni! Nem csoda, ha kis birtokát nagykamatu adósságokkal kellett megterhelni, s ma az uszorások irgalmatlan kezei között fuldokol! Kiváltságait megfosztott, birtokait megterhelte, arányrészeit elvesztegette, a fizetésre és a megélhetésre képtelenné lett, segítséget sehonnan sem kap: azért érezte azt, hogy e hazában se magát, se családját fenntartani nem tudja, elhagyja hazáját, s oda vándorol, ahol jobbakat remél, habár keserves csalódásokkal is, mert biztos alap nélkül állandóan sehol sem boldogulhat.

Mi segíthet tehát a székelység ez anyagi veszélyének megakadályozásában? Mi mentheti meg e népet a végső bukástól?

Régi jogait, kiváltságait vissza nem kérheti, de nem is akarja, mert mint hazáját feltétlenül szerető nép mindig megtudott hajolni hazájának alkotmánya- és törvényeivel szemben s a közbírt, az egyenlőség és testvériség szent eszméjeért szívesen feláldozta előjogait, kiváltságait. Amde, ha a nemes székelység mindezekről önként lemondott, s azokat vissza nem kívánja: azt már méltán megvárhatja az államtól, hogy mindezekért kellő kárpótlásban részesüljön, mint más idegenajku nemzetiségek.

A székelység a magyar államnak a keleti határszélén századokon keresztül őre és védője volt, sok és nagy áldozatokat rakott le a magyar baza szent oltárán; azért jogosan várhatja a magyar államtól, hogy elvesztett, szívesen elengedett régi jogaiért, elvett és szétosztott jövedelmi alapjaiért megfelelő kárpótlásban részesüljön. Iskoláit századokon keresztül maga erejéből fenntartotta, gyarapította: ezt már tovább nem képes tenni. Itt tehát az államnak segítségére kell sietnie, hogy eddigi terhein segítsen s az újaktól megkímélje.

Tudvalevőleg a Székelyföldön s nevezetesen Csikmege gyergyói részében a regálékártalanítás akként véletelt kereszttől, hogy a községek, melyek ezen jövedelmeknek eddigi birtokosai voltak, szembetűnően megkárosítottak, s igen könnyen kimutatható, hogy már eddig is több község oly csekély kárpótlást kapott, miszerint az állam néhány év alatt az egész kártalanítási összeget visszanyerte s annak kamatai is egy pár év alatt megtérülnek, ha ugyan eddig is ez meg nem történt. Azért nagyon igazságos eljárás lenne, hogyha ezen kártalanítási összegek, miután az állam a maga pénzét s annak kamatait megkapta, az illető községeknek teljesen visszatérítenének, hogy azok a községi és nevelési célokra fordíthatók lennének, mert az államnak nem lehetett feladata az, hogy polgárait örök időkre megfossza ezen jogaiktól.

Az elévült és igazságtalan alapon álló kepezt törvény megváltással meg kell szüntetni. Az arányosítási és tagosítási törvény revízió alá kell venni, hogy maradjon a szegény sorsu székely népnek a közös legelőtől és erdőből. Törvényhozás ntján sürgősen intézkedni kell, hogy a székely ember az ő arányját, birtokrészét egykönnyen el ne adhassa s ezáltal ntadoait földöntutókká ne tehesse és ezzel a lelketlen zsarolásoknak, megvesztegetések- és csalásoknak egyszer s mindenkorra utját kell vágni. A székely körvasutat minél előbb az államnak ki kell építtetnie, hogy a kereskedelmi forgalom lendületet nyerjen, a Székelyföld bércében

rejlő kincsek kiaknázása lehetővé váljék s a székely nép munkálhoz, keresetbe jusson. Birtokrendezést, a telekkönyvek javítását országos költségen minél előbb keresztül kell vinni, hogy végre-vaivalára szűnjék meg azon abnormis állapot, amely által a szegény ember mások rosszlelt adósság-csinálása miatt rendre veszítse el birtokát csalfa megterhelések következtében.

Mindezek mellett legelőtöbb szükség az, hogy a székelység birtokai késedelem nélkül felzabáditassanak azoknak értékét már sokkal túlhaladó őriai nagykamatu tartozások alól. Mondhatni, hogy minden egyes székely birtokos tul van terhelve takarékpénztári kölcsönökkel, melyeknek törlesztése 8%-os kamattal, 4—6%-os kezelési illetékkel a mostani nehéz viszonyok, terméketlenségek és munkahiányok miatt teljesen lehetetlen.

Ha ezeken az állam közbelépésével valamely olcsóbb törlesztési kölcsönök nyújtása által segítve nem lesz, menthetetlenül elpusztul e föld hátáról a székely nép.

Itt megemlítjük azt, hogy Csikmege őriai közvagyonával legelső sorban nyújthatna segílyt az eladósodott csiki és gyergyói székelyeknek. Csikmegeben ugyanis az 1869. február 16-án kelt legkegyelmesebb királyi elhatározás folytán az ugynevezett revindikált havasok jövedelme visszaadott a földművelés, kézmű, gyáripar, bányászat, kereskedelem és népoktatás emelésére. Azonban azt kell tapasztalunk, hogy ezen nagy vagyon azóta az előbb nevezett célokra csak a legkorlátoltabb arányban fordított s tudomásunk szerint a megyei hivatalnokok is ezen jövedelemből nyerek fizetésüknek kiegészítését, holott erről az államnak kellene teljes mértékben gondoskodnia. Tudomásunk van arról is, hogy felmerült esetekből kifolyólag a vallás- és közoktatástügyi miniszter ur elrendelte, miszerint ezen javaknak jövedelmei a tentirt ezélokra minden esztendőben teljes mértékben felhasznál-tassanak. Ezt azonban idáig nem fogantatosították, hanem tőkét-tőkére halmoznak, a mi azon gondolatot keltheti fel minden a székely nemzet ügyét szívén hordozó emberben, hogy — tekintve a székely nép rohamos anyagi banyatlását — mindez talán csak azért történik így, hogy a közelgő nagy temetéskor bőven kijusson koporsó és szembfedélre egy nemzet minél fényesebb eltemetésének céljából!

Ha ez életrevaló, munkás és kitartó népnek anyagi helyzetén segítve lesz, akkor már nagy részében meg van mentve az erkölcsi bukástól is; mert erkölcsi hanyatlásának, lelki és szívbéli romlottságának egyik legfőbb oka anyagi elhagyatottságában, szegénységében és nyomorában rejlik, mivel itt is igaz az, hogy „paupertas maxima meretrix”.

Tehetős, jólétnék örvendő népet sokkal könnyebb az erkölcsiösségnek, becsületnek és a kulturának utján vezetni, megtartani és művelni, mint a vagyonilag tönkrement, elzül-lött generációt.

(Folyt. köv.)

## Magyarosító főpásztorok.

Minden egyes népszámlálás újabb és újabb örvendetes jelét nyújtja a magyarosodás haladásának s egyuttal bizony-ságot szolgáltat arról, hogy az e téren elért szép eredmény javarészt a kath. egyháznak köszönhető. A legutóbbi népszámlálás adatai szerint is a kath. egyház mutatja fel e tekintetben a legnagyobb percentet.

A legutóbbi napokban három főpásztor bazafias körlevele kelt lelkes visszhangot a sajtóban és az egész közvéleményben. Bubics Zsigmond kassai, Ivánkovics János rozsnayai és Bende Imre nyitrai püspökök intéztek körleveleket egyházmegyéjtkl papságához, melyben lelkes hangon hívják fel őket e nemzeti misszió teljesítésére.

Az agg kassai püspök körlevelére a pánszláv sajtónak otromba támadása adott okot, a másik kettő pedig az isko-

lai év megnyitása alkalmából intézkedik a magyar nyelv tanításáról. E főpásztori körlevelekből közöljük a következő szemelvényeket:

A pánszláv sajtó megvádolta az agg kassai püspököt s egyházmegyéje papságát azzal, hogy elnyomja a tótokat, nem nevel nekik tótul tudó papokat, magyarosít egyházmegyéjének templomaiban és iskoláiban s végül felszólítja a tótokat, hogy mindezerért vádolják be az agg püspököt a római pápánál. A hazafiságában sértett püspök most papságához intézett körlevelében, mint közzéadott lép fel a nemzetiségi igazság ellen s hazafiságának fenégségével felsorolja a pánszláv igazgatók bűneit s lángostorral végig sújt a hazafiság szent templomában bujkáló kufárokon.

A püspök a vádakra első sorban is kijelenti, hogy az mind hazugság. Kimutatja statisztikailag, hogy egyházköri-letének három megyéjében, Abaui-, Sáros és Zemplében a magyar és nem tót lakosság 166 ezer 271 lélekkel nagyobb számban van, mint a tótok. Már ez is, de máskülönben a haza iránti kötelessége is parancsolja, hogy a magyar nyelvnek mindenütt érvényt szerezzen, ahol csak teheti. A pánszláv igazgatókról szólva, így nyilatkozik arról és a magyarosításról.

„Tekintve azt, hogy a magyar nemzetek századokon át gyakorlott türelme, elnézése, ha ezt tovább is így folytatnók, végre is országunk romlására vezetne: kötelességünknek teszi, hogy valóban megtegyük azt, amivel minket vádolnak. Hogy ne csak az állam, hanem a papság, az iskola, a társadalom is végre tudatára ébredjen annak, hogy ha Magyarországot erősekké, függetlennek, műveltekké, vagyonosnak akarjuk látni, megtegyünk mindent, ami e cél eléréséhez vezet. Ehhez pedig egyebek között elvezet az is, ha a néplök gondolkodásában, érzésben egygyé leszzen; ennek viszont egyik eszköze a nyelvnek egysége, nem úgy, hogy a nem magyar ajkúak lemondjanak anyanyelvükről, hanem úgy, hogy emellett az ország nyelvét is megtanulják. És mivel ebből a magyarosításból nemcsak az egyesnek, hanem az összességnek, tehát az országnak is haszna van, ezért Magyarországon a nem magyar ajkú lakosság megmagyarosítása kötelessége mindazoknak, kik ezen a téren valamit tehetnek, tenni jogosultak. A papság az iskolában és a templomban, melyben a felnöttek katekizálása ugyszólván folytatása az iskolai hitoktatásnak, az államnak az iskolában, a hivatalokban, a közigazgatás és az állami funkciók minden terén, a társadalomnak a társadalmi élet és a művészet minden körében. Es ez a kötelesség, főképp ha a papságot tekintjük, — amelyről én most szólok — nemcsak hazafini, de bizonyos tekintetben vallásos kötelesség is, mert a kettőt egymástól el nem választjuk, mert a pap nem csupán egyháznak szolgálja, de polgára, sőt közjogi tényezője a hazának — régi alkotmányunk szerint pedig egyszersmind magyar nemes.“

A rosnai püspök így szól papságához körlevelében: „Elrendelem ezennel, hogy a főhatóságom alatt álló összes iskolákban a tanítás már a II-ik osztálytól kezdve kizárólag magyar nyelven történjék, a gyermekek a templomban magyarul énekeljenek, az iskolában magyar hazafias dalokat tanuljanak, az ismétlő iskolások szintén magyar nyelven oktattassanak s általában a lelkész és tanító vállvetett munkával arra törekedjenek, hogy a magyar nyelv sikeres oktatása terén mind nagyobb eredményeket birjanak úgy az iskolában, mint az iskola falain kívül felmutatni. Az egyházkörileti tanfelügyelő kötelessége leszzen e rendeletemet szigorúan ellenőrizni s végrehajtását szorgalmazni. Az évi hivatalos látogatások alkalmával meggyőződik arról, vajjon a tanító bírja-e kötelessége a magyar nyelvet és vajjon elérte-e a miniszteri rendeletben megszabott eredményt. A tapasztalatokról, legyenek azok kedvezőek vagy kedvezőtlenek, hatóságomnak az évi iskolai jelentések keretében lekiismeretes tájékoztatót nyújtsanak.

Örvendetes tapasztalatul szolgál a legutóbbi egyházmegyei névtár összeállításánál látnom, hogy egyházmegyéim

tisztán idegen ajkú plebániának száma az utóbbi évek sikerei folytán majdnem felére apadt.“

Végül hasonlóképpen intézkedik Beude Imre nyitrai püspök is.

## Jegyzőkönyv

az erdélyi róm. kath. Irodalmi-Társulat választmányi gyűléséről, Gyulafehérvárt 1902. szeptember 10-én.

Jelen voltak: Ujfaluai T. József dr. elnök, Tamási Áron alelnök, Vass Albert dr. pénztáros, Csiky Miklós ellenőr, Zlamál Agoston, Wagner Sándor, Kárpiss János szerkesztők és Kopacz Gergely.

1.) Elnök a gyűlést megnyitván jelenti, hogy Erőss József titkár eltávozásával megürült a titkári tisztség, s ajánlja annak ideiglenes betöltését. — A választmány Kárpiss Jánost bizza meg a titkári ügyek ideiglenes vezetésével.

2.) A csiksomlyai főgymn. tanártestület abbéli megkeresésére, hogy társulatunk rendes tagjai közzé felvételük, az elnök az alapszabályra hivatkozva kifejezi, hogy erkölcsi személy nem lehet a társulat rendes, hanem csak pártoló tagja, s utasítja a titkárt, hogy ezt a felszólalóval hivatalosan tudassa.

3.) A pénztári hivatal betérjeszti 1902. jan. 1-től szept. 10-ig eltelt időre a Társulat pénztári állásáról szóló jelentését:

### I.

#### Bevétel.

1.) Athozatal a múlt évről . . . . .	2-37.
2.) Püspök urunktól ajándék címén . . . . .	400.—
3.) A forgalmi tőkéből . . . . .	1160.—
4.) Tagsági díjakból és előfizetésekből . . . . .	1409.—
5.) Pályázati hirdetésekéből . . . . .	44-20.
Összesen: . . . . .	3015-57. K.

### II.

#### Kiadás.

1.) „Köznyelvélődés“ és hivatalos nyomtatványokért . . . . .	1469.—
2.) Forgalmi tőkéhez . . . . .	848.—
3.) Ujságbélyegekre . . . . .	400.—
4.) A „Köznyelvélődés“ expedálásáért . . . . .	90.—
5.) A „Pázmány Egyesület“ céljaira . . . . .	8.—
6.) Apróbb kiadások és levelezésekre . . . . .	36.40.
Összesen: . . . . .	2851-40. K.

Bevétel: 3015-57.

Kiadás: 2851-40.

Marad készpénz: — 164-17. korona.

„Atvizsgáltuk és rendben találtuk“.

Tamási Áron, sk.

Zlamál Agost, sk.

Ezek alapján a választmány a pénztári hivatalnak a felmentvényt ideiglenesen megadja.

4.) A választmányi gyűlés főtárgya, a Társulat fennállásának 25 éves jubileumát megünneplő díszes közgyűlés előkészületeinek megbeszélése, ez alkalommal nem volt elintéztető; ezért az elnök elhatározta, hogy szept. 17-én újabb választmányi gyűlést tartassék, a melyre kéri az ünnepegyet előkészítő bizottságot, lenne szives valami életrevaló tervvel előállani.

Ezek után az elnök a gyűlést bezárván a jegyzőkönyv hitelesítésére Tamási Áron, Zlamál Agost és Wagner Sándor urakat kéri fel.

K. m. f.

Kárpiss János, sk.  
titkár helyett.

## T A N I T Á S Ü G Y.

## KÜLÖNFÉLEK.

## Felhívás Magyarország katolikus tanítóihoz!

Ismeretes dolog, hogy földművelő népünk ifjúságának erkölcsi, testi kifejlődését, vallás-erkölcsi életét a legtöbb veszély abban az időben fenyegeti, midőn eleget téve iskolakötelezettségének, kikerül az iskola falai közül s meglazulva érzi maga körül a szülői ház, az iskola s az egyház tegyelmező kezét.

Ezen veszélyek megakadályozására szolgálnak az ifjúsági egyesületek, melyek helyes vallás-erkölcsi vezetés és irányítás mellett tovább nevelik, fejlesztik az ifjúságot, gondoskodnak hozzávaló, értelmet fejlesztő, szívet képző nemes szórakozásokról, elvonják őket az utcai, korsmai kiesapongásoktól s az ifjura névre tegyelzedemesebb időben is megtartják őt a vallás jótékony vezetése és befolyása alatt.

Az ifjúsági egyesületek ezen fontossága s lehet mondani nemzeti jelentősége indította a tanügyi kormányt is arra, hogy az állami népiskolákkal kapcsolatban az ifjúsági egyesületeket szervezze, de különösen indítani, lelkesíteni kell minket katolikusokat, a katolikus nép vezetőit, ezen intézmény felkarolására, kik ifjúságunk erkölcsi gondos kezekkel védve és ápolva, nemcsak testi jólétét tartjuk szemünk előtt, de lelkiértük, lelki örök üdvéért lelkesülünk, s a nemzet jövő reményeiből buzgó fiakat akarunk nevelni egyházunknak, a mi szeretett hitünknek, vallásunknak is.

A Magyarországi Katolikus Egyesületek Országos Szövetsége épen ezért tiszteletteljes felterjesztéssel járult a Nagyméltóságú Püspöki kar elé, hogy főpásztori hatáskörükben a a katolikus ifjúsági egyesületek ügyét felkarolni sziveskedjenek, de bizalommal, lelkesedéssel fordul a magyar katolikus néptanítókhoz is, akik a múltban és jelenben annyi lelkesedéssel, önteládozással szolgálják katolikus Anyaszentegyházunk ügyeit, kérve katolikus néptanítókat a katolikus ifjúsági egyesületek alakítására, vezetésére s ennek a nagyfontosságú ügynek, a melyhez az Egyház és haza anyjai érdeke fűződik, lelkes felkarolására!

Hogy pedig az országos szövetség ezen munkát a katolikus néptanítóknak a maga részéről is megkönnyítse:

1. szívesen megküldi mindenkinek a katolikus ifjúsági egyesületek alapszabályait, akik eziránt irodánkhoz (Budapest, IV., Molnár-utca 11.) fordulnak;

2. hasonlóképen küld útmutató füzetet az ifjúsági egyesületek alakítására nézve;

3. vezérkönyvet irat a katolikus ifjúsági egyletek vezetésére, az azokban rendezendő előadások szervezésére, melyet szintén díjtalanul fog megküldeni a katolikus tanító uraknak;

4. anyagi erejéhez mérten segíyezni fogja a katolikus ifjúsági egyleteket könyvtárak berendezésében;

5. anyagi erejéhez képest jutalomban fogja részesíteni azokat a katolikus tanítókat, kik a katolikus ifjúsági egyesületek körül maguknak érdemeket szereztek.

Magyarország katolikus néptanítói! A keresztény magyar nép jóléte, egyházunk jövője, ifjúságunk földi és égi boldogsága kéri e munkát mitőltek. Fogjunk hozzá mindnyájan bátran, lelkesedéssel s Egyház és Haza hátaja fogja kisérni működésünket!

Budapest, 1902. évi szeptember hó 8-án.

Gyürky Ödön  
titkár.

Ifj. Zichy János gróf  
elnök.

— **Kossuth Lajos** születésének századik évforduló napját városunk is hazafias kegyelettel ünnepelte meg. Nemzeti zászlók lengtek a középpületeken s még nagyon sok házon, ünnepi hangulat uralkodott a szívekben. Főgymnasiumunk ifjúságának „Vörösmarty Önképzőkör”-e nyilvános diszgyűlést tartott, melyen az összes ifjúság — egytől-egyig nemzeti színű kokárdákkal —, a tanárok és szépszámu közönség vett részt. Az ünnepi beszédet Csiky Miklós főgymn. tanár mondta. Ezen ünnepség végétével az egész ifjúság, melynek a nagy nap emlékére igazgatói szünnap jön engedve, nemzeti zászlókkal vonult le a városi redout dísztermébe, hol a város közönsége áldozott Kossuth halhatatlan emlékének. Az ünnepély műsorából az ünnep szónokának, Wagner Sándor tanár- és szerkesztőtársunknak beszédét emeljük ki, mely tartalmánál előadásánál fogva teljesen méltó volt a nagy naphoz.

— **Püspök urunk** t. hó 15-én indult el egy egész hónapot igénybe vevő fáradságos bérmautjára a belső-szolnoki esperesi kerületbe. Szamosújváron keresztül utazva, lelkes óvációban részesített a szeretett főpásztort. Esztégar Gergely hittanár kezdeményezése és Tódorfi Lukács polgármester intézkedése folytán egész ünnepséggel várták a buzgó szamosújváriak a jó atyát. Midőn a vonat a szamosújvári határt érte, megkondultak a templomok harangjai, jelezve, hogy a magas vendég közeledik. Az állomásnál, hol nemzeti lobogók lengtek, az elemi fiú- és leányiskola, továbbá az iparos-egylet élén Esztégar Gergely elnökkel, állottak sorfalat. Oriási tömeg tolongott és epedve várta a nagy vendéget hozó vonatot, mely majdnem félórai késéssel érkezett meg. Midőn a vonat berobogott, az önképző fuvózenekar rákezdett a „Hunyady”-ra. A kegyes jó atya azonnal kiszállt kocsijából, hogy e rövid néhány perc alatt meglássa a szamosújvári híveit. A főpásztort Tódorfi Lukács polgármester keresetlen, de igaz szívből jövő szavakkal üdvözölte és kívánt isteni kegyelmet a fáradsalmas munkára. A főpásztort kedvesen — hiszen ő nem is tud másképen — köszönte meg a tausatított figyelmet és sajnálatát fejezte ki, hogy ezuttal nem állhat meg hosszasan Szamosújvárt. A zúgó éjlen csillapultával városunk három szép leánya: Aján Mariska, Papp Anna és Papp Mariska lépett a főpásztort elé és rövid beszéd kíséretében egy róza és szegfűből kötött gyönyörű csokrot nyújtottak át. Jöleső örömmel vette át a kegyes főpásztort az ártatlan szívek e szerető megnyilatkozását és köszönte meg. Az idő telt és a vonatnak tovább kellett haladnia. A vonatvezető megadta a jelt és a főpásztort hatalmas éjlen és a fuvózenekar indulója mellett ment utjára, Alsó-Kapnik felé, hol 17-én fogja kiosztani a bérmaút szentességét. Mi pedig: „Jó atyánkért esedklünk, tartsd meg Isten őt nekünk, színed előtt nyerjen tetszést szíves kérélmünk. Te vezéreljed a hit szent fényével utait, szereteted lelkesítse jó szándékait.” X . . .

— **Püspök urunk**, mint tettebb jeleztük — folyó hó 15-én indult őszi bérma körutjára a belső szolnoki esperesi kerületbe. Megelőzőleg Kolozsvárt két napig időzött, hol számos egyület látogatott meg és nagyon sokat gyónatott. Kolozsvárról 14-én indult a szamosújvári vasutal Szolnok-Doboka felé. Utja a szeretet és ragaszkodás valóságos manifesztációja. A kisebb helyeken tisztelgők szállnak fel, virágcsokrokat nyújtanak át, a nagyobb állomásokon egész testületek fogadják. Kíséretében utaznak Bárány Lukács tb. kauonok kerületi főesperes Szamosújvárról, László Polkár p a szentferenc rend tartomány főnöke és Kopcz Gergely székesegyházi s. lelkész. Gyönyörű meglepetés volt a szamosújvári indóháznál, hova a városi tanács, a különböző iskolák növendékei zászlók alatt jöttek ki rengeteg sokaság részvétele mellett. Az üdvözlő-beszédet Tódorfi Lukács polgármester mondta Deésen, Szolnokdobokavármegye főispánja Décsy Zoltán a törv. hatóság képviselőt-

ben. Azután majdem minden állomáson üdvözlük, — Nagy-Ilondán, Szurdokon, Galgón stb. Páratlan, csaknem tüneményeszerű a nagybányai fogadtatás. A város, mely a szatmári egyházmegyéhez tartozik, teljesen lobogódiszben van. A nép ünneplésben sorfalat áll, az erkélyekről, az ablakokból virág-ésőt bocsájt a főpásztor kocsijára. A vasutnál Gellért Endre polgármester a város képviselőjében, az indóházban Pály Ede, az ismert egyházi költő — a nagybányai espereskutlet főesperese a kerületi papság nevében üdvözlük. — A vasutól Nagy-Bányán, Felső-Bányán harangok zúgása között a koskák hosszú sora követi. Este hét óra, midőn a főpásztor óriási nehéz hegyi utazás után Alsó-Kapnikra ér, mely egészen ki van világítva. A hegyeken őrtüzek lobognak és diszlővések rezegtetik meg a levegőt. A bányász nép az áhitattól és a tisztelettől egészen át van szellemülve, a szeretet és a gyöngéd figyelem minden eszközét megragadja, hogy főpásztorunknak örömet és maguknak lelki nyugodalmat szerezzen. Zsúfolva töltik meg a templomokat és mély búnbánattal járulnak a töredelem szentségéhez. Megkoszorúzzák utójban kocsiját, csokolgatják ruhájának szegélyét, lombfüzérrel, virágokkal vonják be még a kötélpályákon ide-oda mozgó kis kőhordó ládákat is. Felső-Kapnikon a diákapunál: Bertalan Miklós bányamérnök főgondnok mondott üdvözlő beszédet. Ez belmunkatársunk stírgős jelentése az idáig megtett utról — majd lapunk következő számaiban érdemleges leírást hozunk a minden tekintetben magasztos és fáradságos belsőszolnoki főpásztori látogatásról.

— **Nzemélyzeti. Ráduly Simon** főgymn. tanár Cs.-Somlyóiról — **Sz. Udvarhelyre, Székvik Ferenc** főgymn. tanár Sz.-Udvarhelyről — **Csik-Somlyóra** kölcsönösen áthelyeztettek. **Fuzakas Gáspár** a csiksomlyói fővelőintézethez második aligazgatóvá, **Bartalis József** végzett tanárjelölt a gyulafehérvári főgymnásiumhoz h. tanárrá neveztettek ki; **Turanyi Csapó Endre** segédelkész Torjáról hasonló minőségben Nagyszébenbe, (belváros) helyzetetett át.

— **Az erd. r. k. tanítók egyesületének választmány** a. h. hó 24-én d. u. 4 óraker a Közművelődés szerkesztői helyiségében gyűlést tart, melyre a tagokat tisztelettel meghívja az elnökség. Tárgy: A miniszteriumból leküldött alapszabályok átdolgozása és a további teendők megbeszélése.

#### Az elnökség.

— **Óltáregyesületi ügyek.** A szűnidőben egy ural beszélgetve szóba került Ő Szentségének legújabb körlevele s az óltáregyesületi mozgalom. Az illető ur azt mondta: „Meglássa, e mozgalom el fog aludni!” „Az Ur Jézus ezt nem engedi. Lehet, hogy itt-ott a vezetők lanyhasága folytán elalszik, de általában e mozgalom terjedni fog.” A vezetőktől függ minden. Ha eddig tettünk valamit az Ur Jézusért, ne álljunk meg, hanem tegyünk még többet; az egyesületi életnek fejlődni, nőni kell. Azért kérek az egyesületek élétéről rövid jelentést, mi a nehézség, hogy tartjuk az imaórákat? stb. Hadd tanuljunk egymástól!

A központi egyesület mult vasárnap tartotta havi ajtatósságát. A gyűlésen a tagok nagy lelkesedéssel elhatározták, hogy a zárda templom részére kegyes adományokból szép monstránciat szereznek be. Erre a célra felhasználjuk Zalányi Ida urónő által a zászlóra beküldött 37 K. 50 f. A gyűlést az igazgató kezdte meg 20 K.-val. Szives adományt e célra hálás köszönettel elfogadunk.

*Bonchidáról* 6 új tagot jelentettek.

*Büksszádon* új egyesület alakult, tagjainak száma 63.

*Radnothi* egyesület tagsági díjban 15 K. 36 f. küldött.

*Az Emlékfüzet* nálam még mindig kapható *leszállított áron*: 40 f. helyett 20 filléért; a posta költség azonban a megrendelőt terheli.

*Az eueh. kongresszus* előadásait Ő Méltósága a püspök ur ezer példányban 406 K. költséggel kinyomatta. E nagy-

lelküségért hálás köszönetünket fejeztük ki. Különbben a fizet kapható a püspöki irodában.

Az *encharistia* társulat tagsági díját (2 K.) a hátralékokos sziveskedjenek mielőbb beköltödni.

A *szl. gyermekség* céljaira gyűjtött összegről is október végeig kell beszámolnom.

— **A miriszlói emlékoszlop felavatása.** Az alsófehérmegyei régészeti-, történelmi-és természetudományi egyesület, mely mintegy 15 évi fennállása óta szerény anyagi eszközökkel bár, de dicséretes buzgósággal és külföldi tudományos körökben is elismerést aratott eredményekkel felel meg hivatásának, az 1895 év június hó 30-án Gyulafehérvárt tartott választmányi ülésében elhatározta, hogy az 1600-ik év szeptember hó 17- és 18-án Miriszlónál (Nagyenyedtől 6 km. távolságra fekszik) és az 1442-ik év március havában Maros-Szentimrénél (Gyulafehérvártól mintegy 7—8 km.) vivott dicő csaták színterét emlékoszlopokkal fogja megörökíteni. Első sorban a miriszlói emlékoszlop felállítására lön tervbe véve s a díszes emlékoszlop, mely a zalathnai kőfaragó iskolában készült s ennek életrevalóságát és szakképzett munkáját dicséri, f. hó 14-én avatta fel s adta át a régészeti stb. egyesület Alsófehérmegyei közönségének. Az ünnepség egyszerű és megható volt, banderiumok, fényes felvonulások, bankett stb. hiányoztak, — jó is volt így; de a hazaszeretnek s az ősök emléken hálás tisztelettel csilgő kegyeletnek spontán megnyilatkozása messze feltlemelte ez ünnepséget az ilyentajta ünnepeken. Ott volt vármegyénk színe java: a főispán, a nyug. alispán, (Szász József alispánunk ágyban fekvő beteg), a vármegye főjegyzője, egész fizti kara, Nagyenyed orsz. képviselője, polgármestere, főkapitánya és tanácsa, az ev. ref. kollegium tanáiraikkal együtt s mintegy 3000 főnyi közönség Lényedről s a szomszéd községekből: városunkból ott voltak: Imets F. J. apátkanonok, Novák F. kir. tan. polgármester, Sárdy, Kádár tanácsosok, Korbuly főjegyző, Ávéd J. ny. főgymn. igazgató, Kóródy P. dr. a Bathányi-intézet igazgatója, Cserni B. dr. a régészeti muzeum őre, Polonyi Gy. postafelügyelő, Balló L. kir. törvényszéki bíró, Rejőd, Felzseghy ügyvédek, Csiky M., Czibalmos J., Kárpiss J., Csubry dr., Szporni J., Wagner S., Zlamál A. főgymn. tanárok stb. s a gyulafehérvári róm. kath. főgymnásiumnak mintegy 160 tanulója. Az ünnepők elhelyezkedése után pont 1/24-kor kezdődött az ünnepség. Marosdése és Miriszló földművelői közönsége énekelte el a hymnust, melyet kalapot levéve és áhítatos csendben hallgatunk végig. Csató János kir. tan. nyug. alispán s a régészeti stb. egyesület nagynevelő elnöke lépett ezután a pódiumra s az emlékoszlop keletkezéséről, az adományokról stb. beszélt. Beszédét ezen szavakkal fejezte be: „Legyen ezen emlékoszlop állandó hirdetője az ősi erények, melytől áthatva volt képes nemzetünk hazánkat megtartani s annak szabadságát kivívni; s fejezzük ki mint hálás utódok ezen helyen is azon legszentebb ohajtásunkat, hogy éljen, virágozzék Magyarország, szeretett hazánk!” Most Török Bertalan orsz. képviselő s a régész. stb. egyesület egyik alelnöke adta elő a miriszlói csata történetét. Ezen nagyérdemű előadást — bár rövid kivonatban — lapunk jövő száma fogja hozni. Csató J. elnök ezután az emlékoszlopot átadta Alsófehérmegyei közönségének. B. Bánffy K. főjegyző átvette ezt s kijelentve, hogy a vármegye szeretett alispánja beteg lévén őt bízta meg az átvétellel, ékes szavakkal hangsúlyozza, hogy a vármegye nagy kézségével és kegyeletes hálával veszi át ez emlékművet, s olyan lelkesedéssel védi azt meg minden bajtól, mint a minővel azt az egyesület létesítette. Sándor János miriszlói ev. ref. esperes mondott még egy hatásos beszédet s akkor — programmon kívül — a harasztosi községi bíró kért szót a nép nevében, a melyet a szeretet és buzgóság hozott ide ünnepelni. Ők — mondá a falus-bíró igazán szívből fakadt és szívhöz szóló közvetlenséggel — ez ünnepen nagy kincsre találtak: a hazaszeretet nagy kincsére; mert a mi bennők élt, az százszorosan megzaporodott s épeu ezért köszönetet mond a régész. egyesület vezető férfiai-nak. Kézségesen viszik a hazaszeretet nagy kincsét az

eke szarva mellé s nagy büséggel fogják azt őrizni s a jövődéli nemzedékre áthagyományozni. Frenetikus taps és éljen követte a bíró lelkes beszédét. A dalkör és a közönség még élénkebbé s a Szózatot s a nagyenyedi tűzoltó-egylet indulója mellett ünnepi hangulatban szétosztottunk.

— **A Katholikus Egyesületek Országos Szövetsége** felkéri a katolikus egyesületek vezetőit, hogy a Szentegés Atya jubileumára készülő hódolati album aláírásait, valamint a begyűlt péter filléreket s z e p t e m b e r h ó v é g é i g az Országos Szövetség irodájába (Budapest, IV. Molnár u. 11.) beküldeni szíveskedjék.

— **Értesítés.** Van szerencsénk tisztelettel értesíteni, hogy a magyar katolikus tanítók által folyó évi szeptember hó 16-ára tervezett zárandókat a közbahajhoz képest folyó évi október hó 21-ére lőn elhalasztva. Az utazási feltételek és költségek ugyanazok maradnak. Amelyek a rendező bizottság által f. évi augusztus hó 2-án kibocsátott felhívásban és programmban foglaltak. Egyedül a jelentkezési határidő változik, amennyiben f. évi október hó 7-ig lehet a rendező bizottságnál Esztergomban jelentkezni. Ide kérjük az utazási előleget, vagy az egész költséget a mondott napig beküldeni. A pénzek ft. Számond Ignác óvónő-képezzel igazgató, (Esztergom, Sz.-Anna-tér) mint pénztárnokok is irányíthatók. Tudomásunk szerint október havában ugy a tengereu, mint Olaszországban a legkellemebb időjárás szokott uralkodni. Az utazás élvezeteit emellogya az időjárás is emelni, hatványozni fogja. Bátrak vagyunk azért is tisztelettel kérni és reményelni, hogy e hódoló, de egyuttal tanulmányi zárandókat hoznak katolikusai minél tömegesebben fognak csatlakozni. A magyar katb. „Tanügyi Tanács” megbízásából és nevében Esztergom. 1902. szeptember 10. A rendező bizottság.

— **A pénzügyminiszter és a szennyirodátom.** A pénzügyminiszter a következő körrendelet intézte a pécsi pénzügyigazgatósághoz: „A m. kir. belügyminiszterium vezetésével megbízott miniszterelnök úrtól vett értesítés szerint Budapesten B. Virág Géza kiadásában és szerkesztésében „Kis Éleclap” cím alatt képes heti újság jelenik meg, mely Bíró Miksa tulajdona és mely képeiben a legszemérmertlenebb erkölcselenség terjesztője. Azonkívül felettebb erkölcselensé irányzatú és szemérmertőt képeket közöl a különösen elterjedt „Magyar Figaró” című újság. Ezeknek a lapoknak szemérmert sértő képei a legtöbb dohánytözsde kirakataiban láthatók. Az ilyen szemérmert sértő és az erkölcselenséget terjesztő képes ábrázolatoknak a kirakatokban közzémlére való kitétele a szemérmert sértő képes levelező lapoknak forgalomba hozatalával ugyanazonos természetű. Miután pedig folyó évi március hó 17-én kelt körrendelettemmel a dohányárusokat az ilyen erkölcselensé képes levelező-lapok kiállításától, árnálásától avagy terjesztésétől a tözsdelej elvesztésének terhe alatt eltiltottam, ezuttal az idézett körrendeletnek hatályát az ilyen erkölcselensé képes ábrázolatokat közöl újságoknak és így a „Kis Éleclap” és a „Magyar Figaró”-nak dohánytözsdek kirakataiban való elhelyezésére is kiterjesztem. Míról a m. kir. pénzügyigazgatóságot továbbá eljárás végett értesitem. A miniszter megbízásából: Ivády s. k. min. tanácsos.”

— **Egy pápai mise leírása.** — Tudvalevő, hogy nem sokkal ezelőtt még idegenek is jelen lehetnek a Szent- atya miséjén, sőt rendes körülmények között az egyes vagy kisebb számú zárandókok ilyenkor résztvettek ő Szentegés látásában és áldásában. Egy ily alkalommal jelen volt Otto von Pfordten német protestáns író is a pápa magánkaplópólájában s az ott nyert benyomásokról a következő módon számolt be egy szenzációs cikkben: „Mídon a pápa megérkezik, arcát kissé fölemeli s értelmes szájának szelid mosolyával üdvözli a jelenlevőket, akik természetesen miundnyán térdelnek, még a protestáns vallású nemes is akaratanlul feltérdre ereszkedik annak az aggastyánnak méltóságos atyai és nemes tekintete előtt. Miközben a pápa imádkozik, az ember azt hinné, hogy a templomban levő s a térdelve imádkozó

pápákat az ábrázoló szobrok valamelyikét látja maga előtt. Azonban a pápa alakja szebb mindeu szobornál, ő egészen el van merülve imájába, fejét összetett kezére hajtja, mint ahogy a mély áhítatot jelképezni szokás, papi ruhája csodálatos körvonalakkal övezi körül. A mise első szavait alacsony hangon mondja, hangja később mindig erősebbé válik — mintha az ima szavaiból merítene erőt — s mindig kimondhatatlanul megható és aláztos. Az új életet és új kifejezést nyert latin szavak átröppennek a remegő halgatólag néma imája fölött s fölszállnak a nagy, láthatatlan lényhez. Végül egészen tisztán kivehetők a bűnbánó sziv töredelmét leghivebben kifejező „mea culpa . . . mea maxima culpa” szavak. A protestáns író annyira meghatják az ima szavai, hogy azt hiszi, hogy ha ezek nem a sziv legmélyéből fakadnak, ugy ezen a világon minden hazugság s neki, aki inkább kíváncsiságból ment a ritkán látható érdekes ténykedésre, zemei könnyekkel telnek meg. Mise végén, midőn a pápa kaplójaira támaszkodva leszáll az oltárról, önként jut eszébe az embernek Mózes képe, aki karjait Aronra és Hurra támasztva vágyteljesen néz a Szentföld felé. A kép önkéntes és teljes átértett, a pápa nem celebrálja, hanem átéli a misét. Még egy megható pillanat következik, az áldás pillanata: jó-ságoi csillogó szemek, kimondhatatlan édes mosolygásfőt kísért békeszavak s egy érzelmetli taglejtés, mely mint édes getés, ugy tükkel el a lehajtott fejek fölött. Karjai kitárulnak, mintha az egész világot föl akarának ölelni, mindenkire békét árasztani. Így áll a pápa egy pillanatig, azután visszafordul az oltárhoz, ahol az ő békéje, az egyedüli igaz béke van. Szerartás után a pápa karosszékebe ült s elkezdődött a jelenvoltak kihallgatása. Ugy tül fel ő most, mint egy jámbor, érzelmetli, szelid és bölcs apostol, aki tanácsot, vigaszt és áldást oszt, áldást teljes szívéből. Most egy üreg ur járult eléje, azután egy fiatal házaspár, utána egy egyszerűen, sőt szegényesen öltözött hölgy, aki hosszas-san beszélt és sirt: s ő valamennyit kedves mosolylyal fogadta, valamennyihez szólott és midőn fölemelkedtek, arcuk-ról a vigasztalás sugárait. Az író azzal végzi leírását, hogy ő a Vatikánból kimenne, magával vitte emlékében XIII. Leon-nak azt az utolsó atyai képét s a nap nem is ment a szokott muzeumokat meglátogatni, a pápa miséje elég volt arra, hogy az egész napját elfoglalja.” (A. k.)

— **A székely öt koronája.** Még a rátóti tanácsok napjaiban történt akkor, mikor Körber osztrák miniszterelnök vendége volt Széll Kálmánnak, hogy egy székely atyai minden áron beszélni akart a miniszterelnökkel.

— Gyalogszerrel jövek, — mondta — mert igen fontos a dolgom! — s tényleg nem tudták sehogyan sem lerázni a székelyt s odavitték Széll Kálmánhoz.

— A tekintetes miniszterelnök ural kell, hogy beszéljek.

— De én most nem érek rá, — mondta Széll — várjon.

— De nem addig van, mert várni csak várnek, hanem nagyon éhes volnek. A miniszterelnök nevetett s beküldette a székelyt a konyhába, ahol az étel-ital mellett el is maradt nyugodtan s várt.

Az estebédnél tilt a miniszterelnök, amikor eszébe jutott a székely s behívatta. Fontos dolga volt az atyafinak s nagy körültekintéssel mondta el, mi minden nem történt vele ugy, hogy arra gondolt — hogy ezen a bonyolódott dologon egyes, egyedül a tekintetes miniszterelnök tudna segíteni. Széll Kálmán megnyugtatta, hogy elintézi a dolgát, (miután a miniszterelnökök mindig és mindenkit megnyugtattak), de a székely atyafi csak nem mozdult, hanem balkezével fedte vakar-gatni a jobb fületvét.

— No van még valami kívánsága?

— Vóna, instálom, zokon ne essék. Elfogyott a pénzem hát megemberehletne a tekintetes ur öt korona kölcsönnel. Adok írást róla.

A miniszterelnök odaadta az öt koronát s így szólt:

— Irást ne adjon róla, megbízom én a székely becsületben.

És hogy bátran meg is bízhatt, azt bizonyítja az, hogy a minap egy piros pénzes-utalványt kézbesített a posta Tekintetes Széll Kálmán miniszterelnök urnak, melyen szép veréb-fej nagyságu betűkkel tisztelettel megköszöni Csutak András az ötkoronákat s tisztelettel megküldi a tekintetes urnak az adósságát.

## I R O D A L O M.

\* *Római katolikus szertartástan.* Irta Gerely József. — E tankönyv most hagyta el a sajtót háromféle terjedelmű kiadásban s 68 fametszésű képpel. A nagy kiadás a polgári, a kis kiadás pedig a népiskolák részére készült. A kisebb kiadások szövege a nagyobbban szóról-szóra bebefoglaltatik, a mit nem tudunk eléggé dicsérni, mert óriási könnyebbség a tanulóra, ha ugyanazt, a mit egy alsóbb rendű iskolában már megtanult, nem kell újra egészen más szövegezésben elsajátítania. Ez nagy idő- és munkamegtakarítás, a mit szerző — úgy látszik — mindjárt ki is használt, a mennyiben tankönyvei jóval bővebbek a hasonlóan használatos szertartástanoknál. Nem szeretjük a túlbővevényeket, ez esetben azonban nem teszünk kitogást, mert meggyőződünk egyrészt arról, hogy nincs benne semmi fölösleges, sőt talán a stílus nagyon is tömör, szükséges; másrészt a szerző oly ügyesen rendezte el s osztályozta pontokba szedve az anyagot, különválasztva a szükségeset a hasznostól s ezt a megemléstérel méltótól, hogy a tanár vagy hitoktató minden körülményesebb kijegyzés nélkül annyit vehet föl, a mennyit a helyi körülmények megengednek. Egyáltalában elmondhatjuk, hogy kevés tankönyv fordult meg kezeink között, mely annyi jó tulajdonsággal lepett volna meg, mint ezek a Gerely-féle szertartástanok. Nagy alaposzággal készült, gondos munka. A fölvezetés és kidolgozás logikus, könnyen áttekinthető. A fejezetek élén röviden, velősen körvonalozza a tárgyat, pontosan határozza meg a fogalmakat, konciz ismétlést nyújt a katekizmusnak vonatkozó anyagából. Magyarázatai igen józanok és helyesek. A szöveg szélére nyomott tárgyjelzések kitűnő fonát adják a tartalomnak. Általános tetszésre fog találni néhány újítást, melyeket eddig még egy szertartástani tankönyvben sem láttunk. Ilyen a szentmise részének és az egyházi évek egy pillantással áttekinthető, grafikus táblázata: ilyen a függelékben igen praktikus módon közölt szentmise-szöveg magyar nyelven s a minisztráció. Fametszésű képei szépek, tiszták, számok és a mi nevezetes, a szöveg közé vannak ékelve. Nyelvezete világos és igazán magyaros, a mi Gerely tankönyveinek már ismert tulajdonsága. Melegen ajánljuk e tankönyveket a hittanárak és hitoktatók figyelmébe. A nagy kiadást pedig különösen ajánljuk olvasásra felnőtteknek, kik a római Egyház szertartásairól rövid, de alapos fölvilágosításokat ohajtanak nyerni. A három tankönyvet a Szent-István-Társulat adta ki, nyomdájának jól ismert gondosságával. Árak: a kis kiadás 56 f., a közép 1 K. 40 f., a nagy 1 K. 80 f.

\* „*Venite adoremus.*“ Bár a tanulóifjúságnak szánt imádságoskönyvek száma irodalmunkban az utóbbi időben örövendesen gyarapodott, mindamellett tagadhatatlan e téren még ma is olyan könyv hiányának érzete, mely, a mennyire csak lehet, minden jogos kívánsá-

got kielégíteni képes legyen. Mert vagy az imádságok rovására az énekekre telettek a fősúlyt, vagy többé-kevésbé kizárólagosan egyes intézetek magánérdekeit tartják szem előtt. Ezen állapotban kívánt segíteni a Szent-István-társulat, midőn a külföldön közkezen forgó jeles ifjúsági imakönyvek mintájára kiadta a dr. Láng Ince ciszt. r. főgymn. hittanártól összeállított: „*Venite adoremus*“ című imakönyvet. Benne megtalálja az érettebb korba lépő tanulóifj. mindazt, mit a lelkiélet föntartására, ápolására, védelmezésére tudnia s tennie kell. Belőle megtanuljuk a helyes imádkozás módját, a megszentelő eszközök méltó s áldásos használatát. A könyvecskeben kiváló gondnal rávezetni igyekszik az ifjút arra, hogy mikép szentelje meg az egyházi esztendő s a közbeszótt latin himnuszokban előtte föltárja az egyházi költészet remekét, miáltal a hittanítás kiegészítő eszköze gyanánt lép fel. Egy szóval a könyv biztos vezére, lelkesítő kísérője s erős támasza kíván lenni a keresztény ifjúnak a lelki élet nehéz ösvényén s mintegy pótolni van hivatva a hittanárt abban az időben, midőn a növendék magára van hagyatva. Hogy mekkora segítség egy ilyen imádságoskönyv a hittanár számára, azt eléggé átérti az, kinek e téren bővebb tapasztalata van. Megrendelhető a Szt.-István-Társulat könyvkiadóhivatalában. (Bpest. VIII. Szentkirályi u. 28.) Ára vászonkötésben 2 K. bőrkötésben vörös metszéssel 3 K. 20 fill., bőrkötésben arany metszéssel 4 K.

\* *Olvasókönyv az általános és gazdasági leányiskolák számára.* Szerkesztették Dreisziger Ferenc, Györfly János és Rovó Lajos. Ismerve a szintén a Szent-István-Társulat kiadásában megjelent és már közkezen forgó „*Olvasókönyv a gazdasági és általános ismétlőiskolák használatára*“ című bírányt pótló tankönyvet, csak örömmel fogadhatjuk ezen a leányiskolák számára készült új olvasókönyvet, mely kiegészítő társul szegődik a fentebb említett gazdasági iskolakönyv mellé. Az előttünk fekvő könyv három részre oszlik: Egyik év, Másik év, Harmadik év megfelelő változatos és tanulságos olvasmányokkal. A tartalom főbb címei: Valláserkösi olvasmányok. Történelmi és alkotmánytani olvasmányok. Földrajzi és nemzetgazdasági olvasmányok. Egészségtani olvasmányok. Gazdasági, kertészet és háztartási olvasmányok. Nyelvtan, fogalmazás és közéleti fogalmazványok. Mint a gyűjtő-címek mutatják, jelen olvasókönyv felölel mindent, mire a gazdasági és ismétlőiskolák tanulóinak szüksége van. Különös figyelemmel van az ismétlő leányiskolákra, melyek számára tulajdonképen készült. E tekintetben rendeltetésének mindenben megfelel. Az ismétlésre feldolgozandó tananyag évenkénti fokozatos terjesztése minden egyes anyagcsoportnál egyes és előre átgondolt, megállapított elvek alapján készült. Az írók, illetve szerkesztők helyesen oldották meg a föladatot: miként újítsa föl és bővítse az olvasókönyv a leányok, mint leendő háziaszonyok és anyák tanult ismereteit. Meg vagyunk győződve, hogy igen jó hasznát veszik ez olvasókönyvnek hazánk bármely ismétlő iskolájában, legyen az általános vagy gazdasági és egy vagy több tanító dolgozta legyen föl előzőleg a népiskola tananyagát. Ritkán van alkalmunk tankönyvet oly örömmel üdvözölni, mint a szóban levőt, melyet nem tudunk gazdasági és ismétlőiskoláinknak eléggé ajánlani. A vaskoskönyv nyomdai kiállítása és kötése méltó a könyv tartalmához: ára mérsékelt, 1 korona 50 fill. Megrendelhető a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában. (Budapest, VIII., Szentkirályi u. 28.)

Kiadja: Az erdélyi róm. katb. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Ágost.

Szerkesztőtársak: Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomtatóban Gyulafehérvárt.